

Lenka Procházková

Aleš Pejchal

Informace a přizpůsobivost

Chvála vědomé nevědomosti

Od dob, kdy zprávy vybubňovaly obecní slouha

na násvi, k dnešní střelohbité informovanosti díky internetu uplynulo jen několik set let. Jak se za tu dobu změnil člověk? Je moudřejší? Je svobodnější? A je šťastnější?

I v časech, kdy média tiskla a vysílala jen to, co jim státní politika předestřela, existovali nepřizpůsobiví občané, kteří chtěli mít o stavu světa objektivnější informace. Hlas Ameriky a Svobodná Evropa byly rušené, ale nedokonale, takže za dobrých klimatických podmínek a při značné trpělivosti se hledač dověděl víc, než pasivní konzument státních (státních) pořadů. K informovanosti přispíval i samizdat. Touha po zakázaném ovoci ze stromu poznání s sebou vždy nesla riziko postihu. Dnes, kdy je svobodné šíření informací zaručeno ústavou a satelity nám v přímém přenosu nabízejí bezpečnou účast na nebezpečných místech, riskujeme jiné postižení. Svět se přehledně smrskl, ale člověk se tím nezvětšil, jen mu okoralo srdce. Vzušuje nás zjištění, že na Marsu je voda, a vytěsníme informace, že velká část obyvatel naší planety si pro vodu pořád chodí s vědry do potoků...

Tato úvaha nemá být zaměřena proti globálně šířeným informacím, ale proti jejich dopadu na naši soudnost. Když obecní

Svět se smrskl, člověk se nezvětšil

slouha přečetl shromážděným, že panu hraběti zemřela žena, a proto v sobotu nebude v městečku trh, aby volání prodavačů nenarušilo zádušní mši v kostele, rozhodli radní, že tedy trh bude výjimečně už v pátek. Když o tři sta let později stamiliony lidí v přímém přenosu sledovaly pohřeb princezny z Walesu, měl jejich smutek i vzrušující příměs uspokojení, že to tak pospolu prožívají. Zatímco obecní slouha jen vyřizoval, co se má dělat, globální informace bubnující dnes z médií nám evokují, co máme cítit, jak mluvit a co kupovat, abychom byli „in“. Takové programování lze samozřejmě vypnout. Pak si ale ty city, pocity a názory musíme pořídit samostatně. Nepřizpůsobovat se trendům a nedat se označkovat jako dobytek pořád předpokládá odvahu.

I když člověk dnes dokáže překonat gravitaci a v biologii hmatá už po základech fyzické existence, zkoumá a kultivuje geny v umělých podmínkách, k čemu je to pro zítřek dobré, když si nepoloží základní otázku po smyslu lidského života? A přitom je to otázka nejstarší. Umělci všech dob mluvili o úzkosti lidské duše a dělali se možné prázdnoty. To už ale dnešní vykladači světa šťastně vyřešili a přeplnili ta prázdna místa reklamou. ■

Sokratovo „Scio me nihil scire“ – vím, že nic nevím – i bez Xantipy přináší mnohým pocity plné bolehlavu. A to Sokratovy informační zdroje byly jaksepatří šetrné k přetížení mozku! Přesto tato věta zazněla uprostřed athénských pahorků a nečekala na spuštění internetové smršti ani na štěpení atomu. Proč zazněla tak brzo, když v oněch řeckých dobách se suma známého „vědění“ dala zvládnout dokonce jedním mozkem? Inu, míra člověčí znalosti je stejně relativní jako čas a problémy jedince jsou stále stejně jedinečné.

Touha vědět víc byla vždy motorem konání lidského společenství. Zákazy církevní, ideologické či diktátorské, jež omezovaly poznání, k ničemu nevedly, protože vždycky to někdo nevydržel a zákaz nezákaz přinesl novou informaci. Daleko těžší však bylo a jest vystříhat se mnohého poznání z vlastní svobodné vůle, aby mohla být nalezena ta pravá cesta, bez lákavých slepých uliček, byť s cílem nekonečně vzdáleným.

Rozumní pochopili, že příliš mnoho informací vadí tomu nejzákladnějšímu, tedy láskyplnému vztahu dvou bytostí. A tak se do pouček pro průběh šťastného manželství promítla především zásada nepátrat po každém partnerově kroku a raději nevědět o drobném věrnostním poklesku, než vynášet „spravedlivé“ soudy a očekávat pokání. Hýčkat si ono „vím, že nic nevím“ však nelze do doby, kdy už vědí všichni. Tož je to těžké, zůstat filozofem a nestát se nedoukem...

V každé době bylo obtížné prodat se hustým porostem informací, aby byla nalezena ta nejenom zásadní, ale i správná. Spousty jich pošlapat, aniž bychom je zkoumali, a přitom

Příliš mnoho informací brání láskyplnému vztahu dvou bytostí

nešlápnout vedle. A čím je člověk starší, násobí se touha nevědět všechno, ale to důležité. A ne všechno důležité, jenom to, co povznese ducha (a trochu i to tělo, abychom zůstali upřímní). Sokrates věděl, a přesto, nebo snad právě proto, opustil životní pouť vlastní rukou. Co čeká na nás v houštině webových stránek? Najdeme mýtinu, kde bude čas i místo na svobodnou myšlenku? Nevím, ostatně nevím nic, ale určitě je nádherně prosluněná a je tam voňavá tráva a spousty lučního kvítí. ■